מפתח הדמוקרטיה – מפתח תשובות ומדריך למורה

חטיבה עליונה (י׳–י״ב)

הקוד הסופי: 7350416

#	משימה	ספרה	תשובות
1	תיק 1: חוק־יסוד: הכנסת	7	להיבחר: מגיל 21 (פסקה 3). חוקי יסוד – כי אין חוקה כתובה אחת (פסקה 1). תכלית השריון: להגן על כללי המשחק מפני שינוי חפוז בידי רוב מקרי (פסקה 4). משוריין = אפשר לשנות רק ברוב מיוחד. צופן אתב״ש: סבתמפא = חשאיות.
2	תיק 2: הפרדת רשויות	3	מחוקקת (כנסת): חוקקת חוק חדש; ועדה מפקחת על משרד ממשלתי. מבצעת (ממשלה): מנהלת את משרדי הממשלה; מפעילה תוכנית לאומית שנקבעה בחוק. שופטת (בתי המשפט): פוסקת בסכסוך בין שכנים; בוחנת אם פעולה של רשות נעשתה כחוק. ההוגה: מונטסקייה. בלמים ואיזונים – כדי למנוע ריכוז כוח ולשמור על החירות. לפקח = להשגיח ולבדוק.
3	תיק 3: מקולות למנדטים	5	קולות כשרים 1,850,000. אחוז חסימה: 60,125 קולות. רשימה ו (50,000) לא עברה. מודד: (1,850,000−50,000) ÷ 120 = 15,000. רשימה ב: 450,000 ÷ 15,000 = 30 מנדטים. (א 40, ב 30, ג 25, ד 20, ה 5 = 120.) עודפים = שאריות שלא חולקו.
4	תיק 4: הסכם עודפים	0	נכון/לא נכון: מעביר קולות של בוחרים – לא נכון; רשימה שלא עברה תיכנס בזכות הסכם – לא נכון; שתי רשימות נחשבות כאחת בחלוקת העודפים – נכון; נחתם לפני הבחירות – נכון. מטרה: להגדיל את הסיכוי למנדט עודף. עודפים = שאריות.
5	תיק 5: סעיף 7א	4	עלולות שלא להשתתף (7א): ביטול הבחירות ומינוי שליט לכל החיים; הסתה לגזענות נגד קבוצה; תמיכה באלימות של ארגון טרור נגד המדינה. לגיטימיות: הורדת גיל ההצבעה ל-16; ביקורת חריפה על הממשלה; הצעה לשנות את שיטת הבחירות. מחליטה: ועדת הבחירות המרכזית; מניעת מועמד טעונה אישור בית המשפט העליון. דמוקרטיה מתגוננת = הגנה מפני שימוש בבחירות כדי לפגוע בדמוקרטיה. במשתמע = בעקיפין.
6	תיק 6: חופש הביטוי והסתה	1	מוגן: עצומה נגד החלטת העירייה (בדויה) לסגור גן; הפגנה שקטה עם שלטים; מאמר שמבקר בחריפות תוכנית תחבורה; קריקטורה על תוכנית של ועד השכונה. חורג: ״בואו נכה את מי שתומך בהצעה השנייה״; ״כל בני הקבוצה X הם אויבים שצריך לפגוע בהם״; פרסום שקרי שמאשים שכן בגניבה. אסור לפי פסקה 2: הסתה לאלימות, הסתה לגזענות, לשון הרע. מוחלט = בלי הגבלה.
7	תיק 7: רוב ומיעוט	6	דילמה: לא דמוקרטי – גם רוב אינו רשאי לשלול מקבוצה את זכות ההצבעה. חידה: בית המשפט – כחול (לא אדום ולא ירוק); הירוק אינו של הכנסת הירוק של הממשלה; האדום של הכנסת. השלמה: רוב; מיעוט; עריצות.

מערך שיעור – 45 דקות

זמן	מה עושים
5 דק׳	פתיחה: ״האם דמוקרטיה = הצבעה?״ – סקר הרמת ידיים קצר. חלוקה לצוותים ובחירת טיימר (35–40 דק׳).
30 דק׳	7 תיקים (כ-4 דק׳ לתיק): קריאת טקסט, שאלות ברבדים, לשון וחידה. רמז – בכל תיק.
3 דק׳	פתיחת הכספת והתעודה.
7 דק׳	דיון מסכם על הדילמות (7א, חופש ביטוי, רוב ומיעוט) + הצגת משימת הכתיבה (כ-150 מילים) לבית

	או לשיעור הבא. הבונוס – קמפיין השפה – לשיעור נוסף.

משימת הכתיבה – מחוון

"דמוקרטיה היא הרבה יותר מהצבעה פעם בכמה שנים." האם אתם מסכימים? כתבו טקסט טיעוני של כ-150 מילים.

יש טענה ברורה בפתיחה
יש לפחות שני נימוקים מבוססים
הצגתי טענת נגד והפרכתי אותה
השתמשתי במילות קשר (לפיכך, עם זאת, יתרה מזו, לסיכום)
לא הזכרתי מפלגות או פוליטיקאים אמיתיים
בדקתי כתיב, פיסוק ומשלב לשוני

טיפים לדיון ניטרלי ומכבד

• קבעו מראש: דנים בעקרונות ובמקרים בדויים – לא במפלגות ובאישים אמיתיים.
• בדילמות (7א, הסתה) אין צורך "לסגור" עמדה אחת; בקשו נימוקים מכמה צדדים והפנו לטקסט.
• כשתלמיד מביא דוגמה מהפוליטיקה העכשווית – החזירו לעיקרון: "איזה עיקרון זה מעורר? נדון בו בלי שמות."
• שמרו על שוויון בזמן הדיבור; מי שלא דיבר – מקבל את הבמה בתיק הבא (תפקידים מתחלפים).
• בחישובי המנדטים הדגישו: זה מודל מפושט בלי עודפים; בחישוב האמיתי העודפים מחולקים בשיטת באדר–עופר.

העובדות נבדקו מול

• חוק־יסוד: הכנסת נחקק ב-1958; הכנסת – בית הנבחרים, 120 חברים, כהונה של 4 שנים (סעיפים 1–3, 8).
• בחירות כלליות, ארציות, ישירות, שוות, חשאיות ויחסיות; שינוי הסעיף ברוב של 61 (סעיף 4).
• לבחור – מגיל 18 (סעיף 5); להיבחר – מגיל 21 (סעיף 6).
• סעיף 7א: שלוש העילות; ההחלטה בוועדת הבחירות המרכזית; מניעת מועמד טעונה אישור בית המשפט העליון.
• אחוז החסימה 3.25% (לקסיקון הכנסת); הסכם עודפים – רק בין רשימות שעברו את אחוז החסימה.
• הממשלה מכוננת כשהכנסת מביעה בה אמון (חוק־יסוד: הממשלה, סעיף 13).

מקורות: אתר הכנסת (חוקי היסוד, לקסיקון הכנסת – אחוז החסימה); נוסח חוק־יסוד: הכנסת וחוק־יסוד: הממשלה.